

Alexandru ȚICLEA

DREPTUL SECURITĂȚII SOCIALE

– curs universitar –

ALEXANDRU ȚICLEA

DREPTUL SECURITĂȚII SOCIALE

Curs universitar

Ediția a III-a
revăzută și adăugită

Universul Juridic
București
-2011-

Editat de **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Copyright © 2007, 2009, 2011, **S.C. Universul Juridic S.R.L.**

Toate drepturile asupra prezentei ediții aparțin

S.C. Universul Juridic S.R.L.

Nicio parte din acest volum nu poate fi copiată fără acordul scris al

S.C. Universul Juridic S.R.L.

**NICIUN EXEMPLAR DIN PREZENTUL TIRAJ NU VA FI
COMERCIALIZAT DECÂT ÎNSOȚIT DE SEMNĂTURA
AUTORULUI ȘI ȘTAMPILA EDITORULUI, APLICATE PE
INTERIORUL ULTIMEI COPERTE.**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

ȚICLEA, ALEXANDRU

Dreptul securității sociale / Alexandru Țiclea. - Ed. a 3-a,
rev. și adăug. - București : Universul Juridic, 2011

ISBN 978-973-127-499-7

349.3:369(498)(075.8)

REDACȚIE: tel./fax: **021.314.93.13**
tel.: **0732.320.665**
e-mail: **redactie@universuljuridic.ro**

DEPARTAMENTUL tel.: **021.314.93.15; 0726.990.184**
DISTRIBUȚIE: fax: **021.314.93.16**
e-mail: **distributie@universuljuridic.ro**

www.universuljuridic.ro

COMENZI ON-LINE,

CU REDUCERI DE PÂNĂ LA 15%

CAPITOLUL I

INTRODUCERE ÎN DREPTUL SECURITĂȚII SOCIALE

1. Securitatea socială și riscurile sociale

Cuvântul *securitate* își are originea în latinescul *securitas* (în franceză – *sécurité*, în engleză *security*); el înseamnă protecție, apărare, stare de siguranță, faptul de a fi pus la adăpost de orice pericol¹.

Securitatea socială este garanția acordată fiecărei persoane ca în orice împrejurare să dispună de mijloacele necesare pentru asigurarea propriei subzistențe, precum și pe cea a familiei sale în condiții decente².

Conținutul acestei expresii constă în contracararea *consecințelor unor evenimente diverse, calificate în genere riscuri sociale*³.

Această concluzie rezultă din importante documente internaționale, inclusiv Convenția nr. 102/1952 a Organizației Internaționale a Muncii, care utilizează expresia *securitate socială* și îi precizează conținutul.

Documentele respective se referă la un mănunchi de evenimente care determină puterea statală să asigure protecție în tot sau în parte populației sale.

Sunt considerate astfel de evenimente:

- boala;
- maternitatea;
- invaliditatea;
- bătrânețea;
- accidentul de muncă și boala profesională;
- decesul (protecția urmașilor);
- sarcinile familiale;
- șomajul.

Așadar, noțiunea de securitate socială este asociată unei liste de evenimente care, în pofida unei varietăți aparente, prezintă caracteristici comune, ele fiind, de fapt *riscuri sociale*, adică riscuri de natură să determine reducerea ori suprimarea capacității de *câștig* a persoanelor (în primul rând, salariate).

¹ *Dicționarul explicativ al limbii române* (coordonatori Ion Coteanu, Luiza Seche, Mircea Seche), ediția a II-a, Editura Universul Enciclopedic, București, 1998, p. 969.

² Jean Jacques Dupeyroux, Michel Borgetto, Robert Lafore, Rolande Ruellan, *Droit de la sécurité sociale*, 14e édition par Roland Reullan, 2001, Dalloz, Paris, p. 2.

³ Maryse Badel, *Droit de la sécurité sociale*, Ellipses Édition marcheting, S.A., Paris, 2007, p. 8.

Având în vedere efectele lor, riscurile sociale sunt *acele evenimente care au incidență comună asupra situației economice a indivizilor prin diminuarea veniturilor sau, invers, prin creșterea cheltuielilor*.

Într-adevăr, există anumite evenimente susceptibile de a împiedica o persoană să dobândească un venit normal dintr-o activitate profesională. Din acest punct de vedere, riscurile sociale pot fi riscuri fizice și riscuri economice.

Riscurile fizice apar atunci când forța de muncă este alterată, redusă sau pierdută. Aceste riscuri pot fi *de origine profesională*, și anume în caz de accident de muncă sau boală profesională, și *de origine extraprofesională* în alte cazuri, de pildă: boală, maternitate, invaliditate, bătrânețe, deces, văduvie.

Riscurile economice sunt generate de situațiile în care forța de muncă, fără să fie alterată, este imposibil de exercitat, din cauza lipsei de locuri de muncă disponibile; este cazul șomerilor.

Există, de asemenea, riscuri care constau în reducerea nivelului de trai prin creșterea cheltuielilor în situații excepționale, de exemplu, cumpărarea de medicamente în caz de boală, majorarea chirurilor în anumite perioade, întreținerea unor membri ai familiei aflați în nevoie etc.

S-a mai considerat¹ că securitatea socială constituie o garanție contra riscurilor de ordin:

– *psihologic*: boală, maternitate, invaliditate, deces, bătrânețe, care pot afecta persoanele, antrenând astfel o reducere sau pierdere a câștigurilor;

– *profesional*: accidente de muncă și boli profesionale.

Securitatea socială, care ocupă un loc însemnat în viața cotidiană a mai multor oameni începe adesea înainte de naștere (îngrijirile prenatale) și se prelungește după moarte (pensiile de urmaș).

Desigur că repararea consecințelor riscurilor sociale se face în scopul garantării securității economice a persoanelor supuse acestor riscuri.

Având în vedere că scopul politicilor de securitate socială este în definitiv de a abolii starea de nevoie, asigurând fiecărui cetățean un venit suficient pentru a satisface în orice moment nevoile sale, dreptul securității sociale ar putea fi definit și ca *dreptul la o redistribuire destinată să garanteze securitatea economică individuală*².

Politicile de securitate socială, înțelese ca politici de securitate economică, comportă eforturile tinzând la securitatea locului de muncă, a câștigului și a capacității de muncă (îngrijirile medicale, de exemplu), precum și amenajarea unui sistem de distribuire a venitului de înlocuire în timpul perioadelor de inactivitate forțată.

Securitatea socială necesită existența unei vaste organizații naționale de întrajutorare obligatorie care nu poate să atingă deplina sa eficacitate decât dacă ea reprezintă un caracter de foarte mare generalitate atât în privința persoanelor ocrotite, cât și în cea a riscurilor pe care le acoperă. Idealul său este ca ansamblul populației unei țări să fie protejată împotriva ansamblului factorilor de insecuritate³.

¹ Martine Meunier-Boffa, *Droit sociale*, Edition Litéc, Paris, 1991, p. 29.

² *Ibidem*.

³ Maryse Badel, *op. cit.*, p. 8.

2. Sistemele de securitate socială

Expresia *securitate socială* este utilizată nu numai în sintagma *politicile de securitate socială*, dar și în ceaprivind *sistemele de securitate socială*.

Cele două noțiuni nu sunt sinonime. Pe când prima se plasează pe planul scopurilor, cea de a doua evocă o anumită amenajare a mijloacelor.

În plus, *conceptului drept de securitate socială* i se asociază cel de „sistem de securitate socială”¹.

Într-adevăr, trebuie avut în vedere că în aproape toate țările lumii anumite norme juridice sunt calificate „sisteme de securitate socială” menite să organizeze o redistribuire financiară, adică, pe de o parte, o *prelevare*, iar pe de alta, o *repartitie* a fondurilor prelevate între beneficiarii acestei redistribuiri.

În aceste condiții, dreptul securității sociale poate fi definit ca o *redistribuire destinată să garanteze securitatea economică a persoanelor*.

În literatura juridică franceză² se vorbește de *tehnicele specifice constitutive ale dreptului securității sociale*, și anume de una individuală – economisirea, și cele implicând intervenția unui terț.

Legat de această *tehnică individuală*, se arată că, pentru a face față evenimentelor susceptibile să le amenințe securitatea, sunt persoane care fac economii; pun banii deoparte pentru ca atunci când este cazul să facă față bolii, bătrâneții etc. Se renunță astfel la un consum actual în vederea unui consum viitor.

Procedeul prezintă anumite merite: libertate, responsabilitate, virtute „morală”. Dar are și limite. Economisirea presupune mai întâi ca cei interesați să poată renunța la folosirea imediată a unei părți a venitului lor; renunțarea însă nu e posibilă la toate persoanele. Pe de altă parte, această economisire, procedeu voluntar, implică în egală măsură interesul lor la economii, adică să existe o anumită stabilitate monetară; în caz contrar, sacrificiul imediat poate fi în van. În sfârșit, procedeu este unul de prevedere individuală, care nu prezintă garanție.

Însă în cazul intervenției altuia se poate vorbi de o astfel de garanție.

Intervenția altuia, de care este legată ideea de garanție, poate să se înscrie, *a priori*, în trei perspective principale: asistența, responsabilitatea, asigurarea și mutualitatea.

În legătură cu *asistența*, trebuie menționat că din timpuri străvechi, persoane private sau instituții publice au venit în ajutorul unor oameni și acest ajutor spontan, o adevărată *datorie de caritate*, în timp, a căpătat o mare importanță. Dar, această caritate nu poate să constituie o soluție satisfăcătoare problemei generale a securității economice a indivizilor pentru că ea reprezintă doar un gest voluntar, deci facultativ.

Legat de *responsabilitate*, trebuie precizat că în situația în care o persoană cauzează alteia un prejudiciu, ea trebuie, în anumite condiții, să repare acest prejudiciu. Soluția însă constituie un mod de protecție neneglijabil în cadrul securității economice a fiecărui membru al societății deoarece această protecție presupune:

¹ Martine Meunier-Boffa, *op. cit.*, p. 5 și următ.

² *Ibidem*, p. 14 și următ.

- intervenția unui terț în realizarea despăgubirii, inexistentă într-un număr mare de riscuri (boală, bătrânețe etc.);
- o intervenție susceptibilă de a angaja responsabilitatea autorului său conform dreptului pozitiv;
- solvabilitatea celui responsabil.

Asigurarea și mutualitatea sunt fondate pe același principiu, și anume membrii grupului preiau sarcina prejudiciului cauzat unuia dintre ei.

Totuși, sunt deosebiri esențiale între ele: în asigurare, un asigurător joacă rolul de intermediar între asigurați; el colectează primele și plătește indemnizațiile asiguraților în cazul apariției riscului reținând o diferență – beneficiul său. Mutualitatea, în schimb, elimină intermediarul; reprezentanții mutualismului, și nu un terț, strâng cotizațiile și distribuie indemnizațiile.

Ambele tehnici realizează un mare progres, căci cel interesat nu trebuie:

- nici să economisească o parte considerabilă a venitului său;
- nici să facă apel la caritatea altuia.

Cu toate acestea, asigurarea și mutualitatea prezintă și ele neajunsuri deoarece nu pot fi utilizate contra tuturor evenimentelor care amenință securitatea economică a persoanei.

3. Apariția și dezvoltarea sistemelor de securitate socială

Nevoia unei securități individuale și colective a existat dintotdeauna. Oamenii au încercat din cele mai vechi timpuri să-și asigure propria protecție, precum și a persoanelor aflate în grija lor, contra unor eventualități, cum ar fi foametea sau alte pericole. Ei au luptat mereu pentru satisfacerea nevoilor vitale (de hrană, adăpost, îmbrăcăminte). Este o luptă, până la urmă, pentru existență, care nu va înceta niciodată.

Industrializarea și exodul rural care a însoțit-o au dat naștere, în special în Europa (secolul XIX), unei noi clase, a muncitorilor care nu puteau conta pentru a trăi decât pe salariu. Dacă din varii motive (boală, accident, șomaj, bătrânețe) își pierdeau acest unic venit, ei rămâneau fără nicio sursă de existență. Rătăciți în mediul urban, muncitorii și persoanele aflate în grija lor nu mai beneficiau de protecția asigurată altădată de clan, trib sau familie în sens larg, adică de acel sistem tradițional, unde persoanele valide se ocupau de copii, bolnavi și de cei în vârstă.

La început, eforturile de întraajutorare au fost fragmentare: case de asigurări încurajate de stat; dispoziții obligând patronii de a întreține, într-o anumită măsură, pe muncitorii bolnavi sau accidentați; societăți mutuale presupunând o modestă asistență în bani în caz de boală sau bătrânețe; asigurări private oferind indemnizații la nevoie în timpul vieții și în caz de deces etc.

Aceste măsuri însă nu au fost suficiente. De aceea, în țările industrializate au început să apară, mai întâi într-un ritm lent, apoi tot mai accelerat, odată ce lumea muncii a devenit mai organizată, mai puternică, programe de protecție socială. Aceste programe aveau uneori caracter obligatoriu, dar, la origini, se aplicau numai anumitor categorii de muncitori. Câmpul lor de acțiune a fost apoi în mod progresiv extins în maniera de a acoperi ansamblul populației.

Primul mare sistem de protecție socială a fost instituționalizat în *Germania*, la sfârșitul sec. al XIX-lea.

Independent de personalitatea cancelarului *Bismark*, această apariție a fost posibilă datorită unor factori favorabili:

a) *de ordin economic*: trecerea de la statul agrar la cel industrial a provocat o dezvoltare brutală a unui proletariat extrem de sărac;

b) *de ordin ideologic*: în *Germania* se dezvoltase o gândire socialistă foarte activă;

c) *de ordin politic*: deoarece mai mulți deputați ai partidului social-democrat intraseră în Reichstag, *Bismark*, în afară de politica tradițională de represiune, a întreprins încă una de reforme sociale destinate să diminueze influența socialistă;

d) *de ordin juridic*: această politică de reforme sociale a fost facilitată de existența unor precedente; imitând legislația prusacă, mai multe state adoptaseră deja unele măsuri de asigurări sociale.

Bismark și-a prezentat proiectele de reformă într-un foarte celebru mesaj în Reichstag la data de 17 noiembrie 1881. El a emis concepția revoluționară pentru acea epocă, în sensul că *statul trebuie să aibă nu numai misiunea defensivă vizând apărarea drepturilor existente, dar și pe cea de a promova pozitiv, prin instituții specifice și utilizând mijloacele de care colectivitatea dispune, bunăstarea tuturor membrilor săi, în special a celor aflați în nevoie.*

Ca urmare, au fost promovate, în interesul muncitorilor din industrie, trei legi fundamentale privind:

- asigurarea de boală (1883);
- asigurarea contra accidentelor de muncă (1884);
- asigurarea împotriva invalidității și bătrâneții (1889).

Reunite în *Codul asigurărilor sociale* (1911), ele au fost completate cu regulamentul asigurărilor de invaliditate și bătrânețe pentru funcționari, de deces (1911) și, mai târziu, de asigurarea contra șomajului (1929).¹

Asemenea sisteme au apărut și în alte țări (*Australia*, *Noua Zeelandă*, *Suedia*, *Danemarca*, *Anglia* etc.)².

Nici *România* nu a făcut excepție; ea s-a înscris la fel de devreme în acest curent novator privind protecția muncitorilor.

Astfel, în anul 1895 a fost adoptată *Legea minelor*, care instituia asigurările sociale obligatorii ale minerilor și ale lucrătorilor din industria petrolieră. În același timp, dispunea înființarea unor case de ajutor și a unei case de pensii, ale căror fonduri erau constituite prin contribuția egală a patronilor și muncitorilor.

În anul 1902 a fost votată *Legea meseriilor*, care prevedea un sistem de asigurări sociale pe baze corporatiste, beneficiarii fiind exclusiv meseriașii.

Legea pentru asigurările muncitorești din anul 1912 reglementa asigurările obligatorii. Potrivit acestei legi, sarcina riscului în caz de accident cădea asupra patronului (art. 140), iar riscurile provenite din boală cădeau asupra muncitorului (art. 125).

¹ Jean Jacques Dupeyroux, Michel Borgetto, Robert Lafore, Rolande Ruellan, *op. cit.*, p. 27.

² Bureau International du Travail, *La sécurité sociale*, Genève, 1995, p. 3-4.

Înființarea Organizației Internaționale a Muncii în anul 1919 a dat un suflu nou acțiunilor în domeniul securității sociale. Se știe că în concepția acestei organizații problemele de muncă și cele sociale nu constituie subiecte de interes exclusiv de natură internă pentru statele membre. De aceea, încă de la început a adoptat o serie de convenții cu privire la securitatea socială, de exemplu: Convenția nr. 3/1919 asupra protecției maternității; Convenția nr. 12/1921, nr. 17 și 18/1925 privind ajutoarele în caz de accidente de muncă și boli profesionale; Convențiile nr. 35-40/1933 privind asigurările de bătrânețe, de invaliditate și deces; Convenția nr. 44/1934 referitoare la șomaj etc.

Actul normativ cel mai important adoptat în această perioadă în țara noastră este așa-numita *Lege Ioanițescu*, din 1933, pentru unificarea asigurărilor sociale pe întreg teritoriul național. Legea prevedea, printre altele, următoarele:

– cota de asigurări sociale, în cuantum de 6% din salariu, se suporta în părți egale de patron și salariați;

– bolile profesionale erau asimilate accidentelor de muncă;

– ajutoarele de incapacitate de muncă se acordau din prima zi de boală.

Actul juridic care a utilizat pentru prima dată în lume termenul de *securitate socială* este *Legea americană de securitate socială* (Social Security Act), din 1935. Această lege reglementa protecția șomerilor, asigurarea de bătrânețe și deces în favoarea salariaților, asistența socială a persoanelor defavorizate.

Conceptul de securitate socială, se consideră, a fost revoluționat în anul 1942, prin celebrul raport al britanicului William Beveridge – *Social insurance and allied services* – care a proclamat obiectivul ambițios de a libera omul de teamă și nevoie. Prin acest raport a fost motivată ideea unui *drept de securitate socială*, care, ulterior, a făcut obiectul unor documente internaționale.

Deși în țara noastră au existat, așa cum am arătat, de-a lungul timpului preocupări constante în domeniul asigurărilor sociale și al asistenței sociale, referiri la termenul de securitate socială s-au făcut relativ recent. Astfel, s-a arătat că *în foarte multe țări ale lumii se afirmă ideea că asigurările sociale fac parte dintr-o noțiune mai largă, aceea de securitate socială și că aceasta formează obiectul preocupărilor și dezbaterilor Organizației Națiunilor Unite și ale altor organisme internaționale*¹.

După 1990, însă, sub influența legislației internaționale, a necesităților de protecție tot mai diversificate, mai extinse, a intensificării reglementărilor în domeniu, se discută tot mai mult de securitatea socială în România, despre dreptul aplicabil acesteia².

De altfel, în prezent, în toată lumea, statele consideră de datoria lor să asigure tuturor cetățenilor securitate socială, chiar dacă nu pretutindeni acest obiectiv este realizat în aceeași măsură³.

¹ Sanda Ghimpu, Ion Traian Ștefănescu, Șerban Beligrădeanu, Gheorghe Mohanu, *Dreptul muncii*, tratat, vol. III, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1982, p. 271.

² A se vedea: Gheorghe Brehoi, *Dreptul securității sociale, ramură distinctă de drept*, în „Dreptul” nr. 7/1994, p. 17-20; Alexandru Athanasu, *Dreptul securității sociale*, Editura Actami, București, 1995; Sanda Ghimpu, Alexandru Țiclea, Constantin Tufan, *Dreptul securității sociale*, Editura All Beck, București, 1998.

³ Bernd Von Maydell, *L'avenir de la sécurité sociale*, în *Revue International du travail*, nr. 4/1994, p. 551.

4. Securitatea socială în documentele internaționale¹

În timpul celui de-al Doilea Război Mondial, mai multe declarații internaționale au afirmat în mod solemn responsabilitatea statelor pe planul economic și social, încurajând reînnoirea drepturilor pozitive, de exemplu: *Charta Atlanticului*², *Declarația de la Philadelphia*³, *Charta Națiunilor Unite*⁴ etc.

Declarația universală a drepturilor omului, adoptată la 10 decembrie 1948 de Adunarea generală a Națiunilor Unite, prevede în art. 22 că *fiecare persoană, în calitate de membru al societății, are dreptul la securitate socială; ea este îndreptățită să obțină satisfacerea drepturilor economice, sociale și culturale, indispensabile demnității și liberei dezvoltări a personalității sale, grație efortului național și cooperării internaționale, ținând seama de organizarea și resursele din fiecare țară.*

În completare, art. 5 prevede: *orice persoană are dreptul la un nivel de viață suficient pentru asigurarea sănătății, bunăstării sale și a familiei în special în ceea ce privește alimentația, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirile medicale, precum și serviciile sociale necesare; ea are dreptul la securitate în caz de șomaj, boală, invaliditate, văduvie, bătrânețe, și în alte situații de pierdere a mijloacelor de subsistență ca urmare a unor împrejurări independente de voința sa.*

Organizația Internațională a Muncii a adoptat mai multe norme în această materie, de exemplu: Recomandarea nr. 67/1944 asupra mijloacelor de existență, Recomandarea nr. 69/1945 asupra îngrijirilor medicale, Convenția nr. 102/1952 privind securitatea socială.

Adoptarea acestei din urmă convenții a marcat o nouă etapă în legislația internațională a securității sociale; ea a introdus obiectivul unui nivel minim de securitate realizabil în toate țările lumii, indiferent de gradul de dezvoltare economică. Convenția respectivă este exhaustivă pentru că reunește într-un instrument unic toate ramurile securității sociale, anterior dispersate în texte distincte; în plus, prevede alocațiile familiale, care nu făcuseră obiectul niciunei norme precedente. Ea definește cele nouă ramuri ale securității sociale acoperind diferitele eventualități care împiedică salariații să-și subvenționeze necesitățile familiilor sau care îi obligă să facă cheltuieli suplimentare: îngrijirile medicale, incapacitatea de muncă sau boală profesională, întreținerea copiilor, maternitatea, invaliditatea, decesul susținătorului de familie⁵.

¹ Jean Jacques Dupeyroux, *op. cit.*, p. 56-60.

² Această cartă a fost semnată de Roosevelt și Churchill la 12 august 1941; a fost destinată să stabilească obiectivele alianței lor (dintre S.U.A. și Anglia); ea a afirmat și necesitatea de a stabili colaborarea între toate națiunile în domeniul economic, cu scopul de a asigura cele mai bune condiții de muncă, o situație economică mai favorabilă și securitatea socială (pct. 5).

³ Declarația adoptată la 10 mai 1944 la cea de a 28-a sesiune a Conferinței Internaționale a Muncii va constitui noua chartă a Organizației. Mai multe dispoziții ale ei privesc securitatea socială, indemnizația pentru riscurile sociale și prevenirea lor.

⁴ În art. 55 din această chartă se precizează misiunea Națiunilor Unite de a acționa pentru ridicarea nivelului de viață, progresului și dezvoltării economice și sociale.

⁵ Albrecht Otting, *Les normes internationales du travail, ossature de la sécurité sociale*, în *Revue international du Travail* nr. 2/1993, p.186-187.

Consiliul European, a adoptat, printre altele, următoarele documente: Charta socială europeană (1961)¹, Codul european de securitate socială (1964), Convenția europeană de securitate socială (1973).

Charta, simetrică pe planul drepturilor sociale, *Convenției europene a drepturilor omului*; este importantă, în special, datorită art. 12, intitulat *dreptul securității sociale*.

Codul european de securitate socială este aproape identic cu Convenția OIM nr. 102/1957, însă condițiile de ratificare sunt mult mai riguroase.

Cel mai important document al *Uniunii Europene* în domeniul analizat este *Charta comunitară privind drepturile fundamentale ale lucrătorilor*. Conform art. 10, *fiecare lucrător are dreptul la o protecție socială adecvată și la prestații de securitate socială la un nivel suficient*.

Pentru România, legislația comunitară a devenit direct aplicabilă odată cu momentul aderării la Uniunea Europeană, la 1 ianuarie 2007.

Astfel, aplicarea Regulamentului (CEE) nr. 1408/71 referitor la sistemele de securitate socială care se aplică angajaților, lucrătorilor independenți și membrilor lor de familie care se deplasează în interiorul Comunității și a Regulamentului (CEE) nr. 574/72 care stabilește modalitățile de aplicare a Regulamentului (CEE) nr. 1408/71 este obligatorie și în țara noastră.

Regulamentul se aplică pentru următoarele prestații sociale: boală și maternitate, accidente de muncă, boli profesionale, prestații de invaliditate, pensii pentru limită de vârstă, pensii de urmaș, ajutoare de deces, prestații de șomaj, prestații familiale (art. 4).

El nu se aplică:

- asistenței sociale și medicale, acestea fiind de regulă acordate în funcție de venituri și nu sunt legate de categoriile de prestații menționate anterior;
- indemnizațiilor acordate victimelor de război și urmașilor acestora.

Conform art. 2 din acest regulament el se aplică:

- lucrătorilor salariați sau independenți, ori studenților care sunt sau au fost supuși legislației unuia sau mai multor state membre și care sunt resortisanți ai unuia din statele membre, ori apatrizi sau refugiați având reședința pe teritoriul unuia dintre statele membre, precum și membrilor familiilor acestora lor și urmașilor lor;

- urmașilor lucrătorilor salariați sau independenți și studenților care au fost supuși legislației unuia sau mai multor state membre, indiferent de naționalitatea acestor persoane, în cazul în care urmașii lor sunt resortisanți ai unuia dintre statele membre, ori apatrizi sau refugiați care își au reședința pe teritoriul unuia dintre statele membre;

- funcționarilor și personalului asimilat acestora.

Regulamentul se aplică, în principal, resortisanților statelor membre.

În cadrul acordului privind Spațiul Economic European, el este, de asemenea, aplicabil resortisanților Norvegiei, Islandei și statului Liechtenstein. Mai este aplicabil resortisanților elvețieni.

¹ Charta socială revizuită a fost publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 193 din 4 mai 1999.

Calitatea de resortisant al unuia dintre statele membre se apreciază prin poziționarea în perioada la care lucrătorul își exercită profesia, această condiție de naționalitate neputând fi considerată ca îndeplinită atunci când lucrătorul în cauză era, în momentul în care își exercita profesia și plătea cotizații, resortisant al unui stat care nu era încă membru al Comunității și a pierdut calitatea de resortisant al acestui stat înainte ca acesta să devină membru al Comunității.

Situația unei persoane, resortisant al unui stat membru, care, înainte de aderarea acestuia la Uniunea Europeană, a exercitat o activitate salariată în alt stat membru în care a fost victimă a unui accident de muncă și care, după aderarea statului său de origine, solicită autorităților acestuia să beneficieze de o pensie pentru incapacitate de muncă în urma acestui accident, intră în domeniul de aplicare al Regulamentului 1408/71.

El este aplicabil și refugiaților și apatrizilor care s-au deplasat dintr-un stat membru în altul și urmașilor lucrătorilor resortisanți ai unui stat vizat de domeniul de aplicare, indiferent de naționalitatea urmașilor, sau urmașilor resortisanți ai unui stat vizat de domeniul de aplicare al regulamentului, indiferent de naționalitatea lucrătorului. Se cuvine a preciza că urmașii nu pot avea acces decât la drepturile derivate.

Aplicarea regulamentului nu conferă persoanelor interesate niciun drept la intrarea, șederea sau reședința, nici accesul la piața muncii într-un stat membru.

În ceea ce privește relațiile cu cele trei țări semnatare ale Acordului privind Spațiul Economic European și cu Elveția, pentru ca acest regulament să fie aplicabil trebuie ca el să fie adoptat de comitetul mixt al Spațiului Economic European pe de o parte, și de comitetul mixt de al acordului Uniunea Europeană/Elveția, pe de altă parte.

Regulile generale de aplicare prevăzute în art. 13 al Regulamentului sunt:

„a) persoana care exercită o activitate salariată pe teritoriul unui stat membru va face obiectul legislației acestui stat, chiar dacă își are reședința pe teritoriul unui alt stat membru sau dacă întreprinderea sau angajatorul la care este angajată își are sediul sau domiciliul pe teritoriul altui stat membru;

b) persoana care exercită o activitate independentă pe teritoriul unui stat membru va face obiectul legislației acestui stat, chiar dacă își are reședința pe teritoriul altui stat membru;

c) persoana care își exercită activitatea profesională la bordul unui vas aflat sub pavilionul unui stat membru va face obiectul legislației acestui stat;

d) funcționarii și personalul asimilat vor face obiectul legislației statului membru de care aparține administrația la care sunt încadrați;

e) persoana chemată sau rechemată să își satisfacă serviciul militar sau serviciul civil într-un stat membru va face obiectul legislației acestui stat. Dacă drepturile acordate în baza acestei legislații sunt condiționate de realizarea de perioade de asigurare înainte de încorporarea în serviciul militar sau în serviciul civil sau după eliberarea din serviciul militar sau serviciul civil, perioadele de asigurare realizate în baza legislației oricărui alt stat sunt luate în considerare, în măsura necesară, ca și cum ar fi vorba de perioade de asigurare realizate în baza legislației primului stat. Lucrătorul salariat sau independent chemat sau rechemat să își

satisfacă serviciul militar sau serviciul civil își păstrează calitatea de lucrător salariat sau independent;

f) persoana căreia încetează să i se mai aplice legislația unui stat membru, fără ca legislația altui stat membru să îi devină aplicabilă în conformitate cu una dintre regulile enunțate la alineatele precedente sau cu una dintre excepțiile sau regulile speciale prevăzute la articolele 14-17, va face obiectul legislației statului membru pe teritoriul căruia își are reședința, numai în conformitate cu dispozițiile acestei legislații.”

Regula în ce privește persoana salariată, așa cum prevede art. 14, se va aplica ținând cont de următoarele excepții și particularități:

– persoana care exercită o activitate salariată pe teritoriul unui stat membru, în serviciul unei întreprinderi de care aparține în mod obișnuit, și care este detașată de această întreprindere pe teritoriul unui alt stat membru pentru a presta acolo o muncă în contul acesteia va continua să facă obiectul legislației primului stat membru, cu condiția ca durata previzibilă a acestei munci să nu depășească douăsprezece luni și ca persoana respectivă să nu fie trimisă pentru înlocuirea altei persoane căreia i-a expirat perioada de detașare;

– dacă durata muncii care urmează să fie efectuată se prelungește, din cauza unor circumstanțe imprevizibile, dincolo de perioada inițial prevăzută, și depășește douăsprezece luni, legislația primului stat membru va continua să se aplice până la încheierea acestei munci, cu condiția ca autoritatea competentă a statului membru pe teritoriul căruia este detașată persoana respectivă sau organismul desemnat de această autoritate să își fi dat acordul; acest acord trebuie solicitat înainte de sfârșitul perioadei inițiale de douăsprezece luni. Totuși, acest acord nu poate fi dat pentru o perioadă care depășește douăsprezece luni;

– persoana care exercită, în mod obișnuit, o activitate salariată pe teritoriul a două sau mai multe state membre va face obiectul legislației determinate după cum urmează:

a) persoana care face parte din personalul rulant sau navigant al unei întreprinderi care efectuează, în contul unui terț sau în contul său propriu, transporturi internaționale de pasageri sau de mărfuri pe căi feroviare, rutiere, aeriene sau pe apă și care își are sediul pe teritoriul unui stat membru, va face obiectul legislației acestui din urmă stat. Totuși:

- persoana încadrată la o sucursală sau o reprezentanță permanentă pe care întreprinderea respectivă o are pe teritoriul unui stat membru, altul decât cel în care își are sediul, va face obiectul legislației statului membru pe teritoriul căruia este situată această sucursală sau reprezentanță permanentă;

- persoana încadrată în principal pe teritoriul statului membru în care își are reședința va face obiectul legislației acestui stat, chiar dacă întreprinderea la care este angajată nu își are nici sediul, nici o sucursală sau reprezentanță permanentă pe acest teritoriu;

b) persoana, alta decât cea de mai sus, face obiectul:

- legislației statului membru pe al cărui teritoriu își are reședința, dacă exercită o parte a activității sale pe acest teritoriu sau dacă aparține de mai multe întreprinderi sau de mai mulți angajatori care își au sediul sau domiciliul pe teritoriul unor state membre diferite;

- legislației statului membru pe teritoriul căruia își are sediul sau domiciliul întreprinderea sau angajatorul la care este încadrată, dacă nu-și are reședința pe teritoriul unuia dintre statele membre în care își desfășoară activitatea;

- persoana care exercită o activitate salariată pe teritoriul unui stat membru într-o întreprindere care își are sediul pe teritoriul altui stat membru și care este traversată de frontiera comună a acestor două state va face obiectul legislației statului membru pe teritoriul căruia își are sediul această întreprindere.

Regulamentul Consiliului nr. 574/72 stabilește modalitățile de aplicare a Regulamentului nr. 1408/71 referitoare la:

- desemnarea autorităților și instituțiilor competente în fiecare stat membru, precum și a organismelor de legătură abilitate să comunice direct între ele;

- stabilirea documentelor ce trebuie furnizate și completate pentru ca persoanele în cauză să poată beneficia de prestații;

- modalitățile de aplicare a Regulamentului 1408/71 referitoare la determinarea legislației aplicabile, precum și a dispozițiilor referitoare la diferitele categorii de prestații;

- precizarea condițiilor de rambursare a prestațiilor acordate de instituția unui stat membru în numele instituției altui stat membru, precum și a atribuțiilor Comisiei de conturi;

- stabilirea modalităților de aplicare pentru procedura ce trebuie urmată în vederea conversiei monedelor în cadrul sistemului monetar european;

- facilitarea comunicării între autoritățile și instituțiile statelor membre, prevăzând posibilitatea procesării electronice a datelor relevante pentru aplicarea Regulamentului nr. 1408/71 etc.

În concluzie, se desprind următoarele idei din documentele prezentate:

- fiecare persoană are un *drept de securitate socială*;

- dreptul respectiv trebuie asociat exercitării unei activități profesionale, securitatea socială fiind contrapartea acestei activități;

- fundamentul dreptului menționat se regăsește în nevoile persoanei umane ca atare și în responsabilitățile colectivității naționale din care face parte.

5. Definiția și obiectul dreptului securității sociale

Securitatea socială nu este numai o activitate, o preocupare a statelor, ci ea este și un ansamblu de norme juridice, care reglementează această activitate, măsurile de protecție, specificul lor, beneficiarii acestora.

Într-adevăr, normele juridice care reglementează relațiile de securitate socială formează (alcătuiesc) ramura de drept cunoscută în lume sub denumirea de *dreptul securității sociale*.

Tot așa cum dreptul muncii s-a desprins de disciplina-mamă – dreptul civil, dreptul securității sociale s-a desprins, la rândul său, din dreptul muncii pentru a deveni o disciplină autonomă, o nouă ramură de drept.

Până nu demult, raporturile juridice din domeniul securității sociale au fost socotite ca fiind *conexe* raporturilor juridice de muncă, stabilite prin încheierea contractului individual de muncă și incluse și ele dreptului muncii. S-a apreciat că

raporturile juridice privind asigurările sociale de stat au față de raportul de muncă o poziție derivată pe considerentul că se găsesc grefate pe acesta¹.

Concluzia de mai sus, justă în momentul formulării ei, era corespunzătoare configurației sistemului nostru de drept la acea dată când covârșitoarea majoritate a drepturilor de asigurări sociale și de asistență socială se acordau în considerarea calității de salariat a beneficiarului.

În prezent însă, dispozițiile legale din domeniul securității sociale au evoluat către dobândirea unei specificități proprii care le conferă individualitatea necesară constituirii într-o ramură de drept distinctă, de sine stătătoare².

Această nouă ramură, deși desprinsă din dreptul muncii, aparține dreptului public, și nu dreptului privat³.

Într-adevăr, dreptul securității sociale este dominat de interesul general, în raporturile juridice reglementate prevalează voința statului, a colectivităților publice, și nu cea a persoanelor particulare. Subiectele unui asemenea raport nu sunt egale, ci unul dintre ele, reprezentând statul, își impune voința juridică asupra celuilalt. De altfel, sistemele de securitate socială sunt concepute să funcționeze ca servicii publice pentru îndeplinirea unor *misiuni* în folosul societății⁴.

Dreptul securității sociale poate fi definit în considerarea mai multor criterii.

Astfel, având în vedere evenimentele care constituie riscuri sociale, el poate fi definit ca *dreptul indemnizațiilor pentru consecințele acestor evenimente*.

Plecând de la scop, adică de la împrejurarea că prin securitatea socială se urmărește de fapt securitatea economică a indivizilor, dreptul securității sociale este *dreptul redistribuirilor destinat să garanteze această securitate economică; el înglobează și dispozițiile legale de protecție a angajatului contra concedierii și de protecție a salariului*⁵.

Aceste definiții, se poate constata, sunt în mare parte unilaterale, ele țin seama numai de finalitatea securității sociale, și anume acoperirea concretă a riscurilor sociale în cazul apariției lor. Sigur că acesta este scopul suprem, cel mai important, dar până să se ajungă efectiv la împlinirea lui sunt necesare complexe măsuri organizatorice, activități, instituții și acțiuni de pregătire și punere în practică a măsurilor de securitate socială. Cu alte cuvinte, relațiile sociale care se nasc în

¹ Sanda Ghimpu, Ion Traian Ștefănescu, Șerban Beligrădeanu, Gheorghe Mohanu, *Dreptul muncii*, tratat, vol. I, Editura științifică și enciclopedică, București, 1978, p. 13-15; Sanda Ghimpu, *Dreptul Muncii*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1985, p. 4.

² Gheorghe Brehoi, *op. cit.*, p. 17.

³ Diviziunea dreptului în drept public și drept privat este moștenită din dreptul roman. Celebrul jurisconsult Ulpian arăta: *publicum jus est quand ad statum rei Romanae spectat privatum quod ad singularum utilitatem pertinent*, adică în timp ce dreptul public privește interesele generale ale societății, dreptul privat se referă la interesele individuale (Benone Pușcă, în Benone Pușcă, Valerică Nistor, Ioan Apostu, *Drept public și privat*, Editura „Eureka”, Brăila, 1997, p. 3). Aparțin dreptului public: dreptul constituțional, dreptul administrativ, dreptul financiar și fiscal etc., iar dreptul privat: dreptul civil, dreptul comercial, dreptul muncii etc. Desigur că nu trebuie absolutizată distincția dintre cele două diviziuni, de multe ori se produc imixțiuni și într-un sens, și în altul; dreptul public și dreptul privat se interferează și se influențează reciproc pentru că sunt părți ale aceluiași sistem de drept cu multe trăsături comune.

⁴ Alexandru Athanasu, *op. cit.*, p. 25.

⁵ *Ibidem*, p. 8 și 12.

acest domeniu sunt mult mai complexe. Ele nu mai au dependență cvasitotală față de raporturile juridice de muncă și nu reprezintă doar o consecință a asigurărilor sociale pe care aceste raporturi le presupun. Într-adevăr, securitatea socială este aplicabilă tot mai mult altor categorii de persoane care au nevoie de protecție în afara oricărei asigurări și nu doar salariaților; este vorba de așa-numita *asistență socială*.

În considerarea celor ce preced, definim dreptul securității sociale ca *acea ramură autonomă a sistemului dreptului alcătuită din ansamblul normelor juridice care reglementează atât relațiile de asigurări sociale, cât și pe cele de asistență socială*¹.

6. Asigurările sociale – instituție a dreptului securității sociale

Conform *Dicționarului explicativ al limbii române*, prin asigurările sociale se înțelege forma de ocrotire a persoanelor încadrate, constând în acordarea de ajutoare materiale și asistență medicală în caz de boală, în trimiterea la odihnă sau tratament (p. 64).

În mod curent, noțiunea de *asigurare* se folosește în legătură nu numai cu *asigurările sociale*, dar și cu *asigurările de stat*. În acest caz, elementul comun al ambelor instituții este însăși noțiunea generală de asigurare, care, așa cum s-a arătat, *implică în mod necesar existența a trei elemente: riscul, prima și prestația asigurătorului*². Dar, dincolo de aceste asemănări, cele două instituții se deosebesc prin trăsături fundamentale proprii, care, de altfel, au fost evidențiate³.

În literatura juridică au fost exprimate mai multe puncte de vedere în legătură cu noțiunea asigurărilor sociale.

Astfel⁴, ele sunt *o verigă importantă a sistemului financiar și de credit, cuprinzând acele relații economice, exprimate în formă bănească, prin mijlocirea cărora se repartizează și se utilizează fondurile bănești necesare ocrotirii personalului muncitor, cooperativelor și membrilor lor de familie în caz de pierdere temporară sau definitivă a capacității de muncă, la bătrânețe și în multe alte cazuri*.

Prin raporturile de asigurări sociale se au în vedere relațiile juridice care se nasc, se modifică și se sting în legătură cu acoperirea unor riscuri sociale ca atare determinate de lege⁵.

¹ A se vedea și Alexandru Athanasiu, *op. cit.*, p. 24.

² A se vedea Șerban Viorel Stănoiu, *Accidentele de muncă și bolile profesionale în legislația României*, Editura Academiei, București, 1977, p. 45.

³ Pentru dezvoltări în legătură cu raporturile juridice din domeniul asigurărilor, a se vedea Francisc Deak, *Tratat de drept civil, Contracte speciale*, Editura ACTAMI, București, 1999, p. 486-497; Gh. N. Iosif, Al. Gherasim, N. Crișan, I. Galiceanu, G. Sauer, P. Tănăsescu, *Sistemul asigurărilor în România*, Editor Tribuna Economică București, 1997; Iulian Văcărel, Florian Bercea, *Asigurări și reasigurări*, Coediție Grupul de marketing și management Marketer și Editura Expert, București, 1993.

⁴ A se vedea Gh.D. Bistriceanu, *Sistemul asigurărilor sociale din România*, Editura Academiei, București, 1968, p. 109-110.

⁵ A se vedea Alexandru Athanasiu, *Dreptul securității sociale*, Editura ACTAMI, București, 1995, p. 29.

Se precizează că asigurările sociale sunt cel mai important mijloc de realizare a protecției populației active (în special a salariaților) în caz de pierdere a veniturilor din cauză de șomaj, maternitate, îmbolnăviri, invaliditate, bătrânețe sau decesul asiguratului cu moștenitori dependenți (fără posibilități de a se întreține pe cont propriu)¹.

Ca instituție juridică, asigurările sociale constituie un ansamblu de norme obligatorii privind asigurarea materială de bătrânețe, boală sau accident a persoanelor care sunt subiecte într-un raport juridic de muncă sau a altor categorii de persoane prevăzute de lege, precum și a urmașilor acestora. Din conținutul acestei instituții fac parte și dispozițiile legale privind structura, funcționarea și atribuțiile organelor înființate în scopul îndeplinirii dreptului la asigurare materială, precum și cele referitoare la constituirea și utilizarea fondurilor bănești necesare².

De asemenea, în noțiunea de asigurări sociale se cuprind și normele juridice privind *recuperarea socială și profesională a persoanelor care, fiind încadrate în muncă, nu mai pot lucra în meseria sau profesia lor, ca urmare a unor accidente, boli profesionale sau altor boli care produc invaliditate*.

În sfârșit, asigurările sociale cuprind și reglementările privind asigurările sociale de sănătate, pe cele privind măsurile pe care unitățile sunt obligate să le ia pentru calificarea și încadrarea în muncă a persoanelor cu handicap³, precum și pe cele ce se referă la asigurările de șomaj⁴.

În România, anterior anului 1989, asigurările sociale s-au realizat prin mai multe sisteme de asigurări sociale, respectiv prin: asigurările sociale de stat; asigurările sociale ale agricultorilor; meșteșugarilor; artiștilor plastici, scriitorilor, muzicologilor și compozitorilor; cultelor și avocaților.

După 1990 au fost integrate în sistemul asigurărilor sociale de stat majoritatea sistemelor independente de asigurări sociale precizate mai sus.

Raporturile de asigurări sociale reprezintă așadar relațiile juridice care se nasc, se modifică și sting în legătură cu acoperirea unor riscuri sociale.

Trăsăturile lor caracteristice sunt considerate următoarele⁵:

- subiectele raportului de asigurare sunt, pe de o parte, persoana fizică (asiguratul), iar pe de altă parte, organizația de asigurări prin organismele competente;
- conținutul raporturilor de asigurare este în esență alcătuit din dreptul asiguratului la primirea indemnizației de asigurări sociale și obligația corelativă a instituției de asigurări de a o plăti și din obligația asiguratului de a vira contribuția de

¹ A se vedea Elena Zamfir, Cătălin Zamfir (coordonatori), *Politici sociale, România în context european*, Editura Alternative, București, 1995, p. 80.

² A se vedea Sanda Ghimpu, Ion Traian Ștefănescu, Șerban Beligrădeanu, Gheorghe Mohanu, *op. cit.*, p. 269.

³ A se vedea art. 148 alin. 2 din Codul muncii; Legea nr. 448/2006 privind protecția și promovarea drepturilor persoanelor cu handicap (republicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 1 din 3 ianuarie 2008), modificată ulterior, inclusiv prin Ordonanța de urgență a Guvernului nr. 84/2010 (publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 654 din 22 septembrie 2010).

⁴ A se vedea Legea nr. 76/2002 privind sistemul asigurărilor pentru șomaj și stimularea ocupării forței de muncă (publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 103 din 6 februarie 2002), modificată ulterior.

⁵ Alexandru Athanasu, *op. cit.*, p. 29.

asigurări sociale corelativă cu dreptul instituției de asigurare de a pretinde plata contribuției (raport juridic de tip comutativ);

– raportul de asigurare se naște, ca regulă, *ex lege*, neavând la bază voința subiectelor sale;

– conținutul raportului de asigurare este prestabilit prin lege;

– obiectul raportului de asigurare constă, în principal, din furnizarea unor prestații ce reprezintă venituri de înlocuire a câștigului profesional (salariu, alte forme de venit profesional).

Intră în categoria acestor raporturi cele privind:

– pensiile și alte drepturi de asigurări sociale¹;

– asigurările sociale de sănătate;

– asigurările pentru accidente de muncă și boli profesionale;

– asigurările pentru șomaj.

7. Asistența socială – instituție a dreptului securității sociale

Conform *Dicționarului explicativ al limbii române*, *asistența socială* este un sistem de ajutorare materială a persoanelor care nu sunt apte de muncă și nu dispun de mijloacele necesare traiului (p. 57).

Într-un alt dicționar², se reține că *asistența socială* reprezintă o prestație realizată cu banii statului care se adresează celor aflați în stare de sărăcie. Prin natura sa, *asistența socială* este un ajutor acordat de stat.

Asistența socială desemnează un ansamblu de instituții, programe, măsuri, activități profesionalizate, servicii specializate de protejare a persoanelor, grupurilor, comunităților cu probleme speciale, aflate temporar în dificultate, care, din cauza unor motive de natură economică, socioculturală, biologică sau psihologică, nu au posibilitatea de a realiza prin mijloace și eforturi proprii un mod decent de viață³.

Potrivit unei opinii⁴ conceptul de asistență socială este apt de a primi două înțelesuri. Într-un prim înțeles, el desemnează principiile generale pe care se întemeiază ajutorul acordat comunităților sociale aflate în nevoie, iar într-o altă accepțiune reprezintă ansamblul mijloacelor tehnico-financiare utilizate de puterea publică pentru aplicarea politicilor sociale.

În ceea ce ne privește, considerăm că *asistența socială* este o componentă esențială a securității sociale reprezentată de un sistem de norme juridice prin care se pun în aplicare măsurile de protecție și acordare a unor prestații familiilor cu copii, diferitelor categorii de minori și bătrâni, persoanelor cu handicap și altor beneficiari, suportate, după caz, din bugetul de stat sau bugetele locale.

¹ La data de 1 octombrie 2010, în România erau înregistrați 5.498.000 de pensionari (<http://www.mmuncii.ro/ro/543-view.html>).

² Sergiu Tămaș, *Dicționar politic*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Casa de editură și presă „Șansa”, București, 1996, p. 221.

³ Elena Zamfir, Cătălin Zamfir, *Politici sociale. România în context european*, Editura Alternative, București, 1995, p. 100.

⁴ Alexandru Athhanasiu, *op. cit.*, p. 175.

După cum se constată, elementele principale ale definiției sunt date de sfera persoanelor aflate în nevoie, de structura de organizare și funcționare, precum și de modul de finanțare a sistemului de asistență socială.

Nevoia socială constituie ansamblul necesităților a căror satisfacere este indispensabilă pentru asigurarea unui nivel și stil de viață adaptate nivelului de dezvoltare și statutului celor vizați.

Într-o clasificare, evident sumară, nevoile pot fi: *primare*, adică acelea care sunt indispensabile vieții, cum ar fi hrana, îmbrăcămintea etc.; *secundare*, care sunt necesare, dar nu indispensabile pentru a supraviețui: lectură, recreere; *terțiare* sunt cele nesemnificative, de exemplu cadourile.

Sărăcia absolută sau marea sărăcie este o situație în care nevoile fundamentale nu sunt satisfăcute.

Sărăcia relativă este definită în raport cu nevoile sociale comparative. În Uniunea Europeană se consideră că sunt sărace persoanele care dispun de resurse atât de reduse încât nu pot accede la modul de viață pe care oamenii îl găsesc normal pentru societatea în care trăiesc.

În conformitate cu dispozițiile art. 2 din Legea nr. 47/2006¹, asistența socială, componentă a sistemului de protecție socială, este ansamblul de instituții și măsuri prin care statul, prin autoritățile administrației publice centrale și locale, colectivitatea locală și societatea civilă intervin pentru prevenirea, limitarea sau înlăturarea efectelor temporare ori permanente ale unor situații care pot genera marginalizarea sau excluderea socială a persoanei, familiei, grupurilor ori comunităților.

În vederea promovării procesului de incluziune socială, legea reglementează coordonarea și organizarea unitară a sistemului de servicii sociale și prestații sociale.

Scopul este de a crea condițiile necesare implementării măsurilor și acțiunilor sociale pentru garantarea dreptului fiecărei persoane aflate într-o situație de nevoie socială, datorată unor motive de natură economică, fizică, psihică sau socială, de a beneficia de servicii sociale și prestații sociale.

Spre deosebire de raporturile de asigurări sociale, care au o sferă de cuprindere mai redusă datorită calității de asigurat și care, la rândul său, este condiționată de o anumită situație juridică, de exemplu, cea de salariat, *raporturile de asistență socială au o arie de cuprindere mult mai extinsă*, derivată din noțiunea de nevoie. Într-adevăr, asistența socială are o vocație universală pentru că nevoia, odată dovedită, permite accesul tuturor categoriilor de persoane defavorizate, adică a celor aflați în situații dificile din punct de vedere material, la prestațiile ce se acordă în astfel de situații.

Asistența socială este finanțată pe principiul solidarității naționale, iar din sumele alocate se plătesc diverse ajutoare și alocații și se acordă prestații în natură (masa la cantinele de ajutor social, întreținerea în școli speciale, creșe, maternități, cămine de bătrâni, cămine-spital etc.).

¹ Privind sistemul de asistență socială (publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 239 din 16 martie 2006).

Raporturile de asistență socială se caracterizează, în principal, prin următoarele¹:

- sunt reglementate exclusiv prin lege;
- subiectele lor sunt persoanele fizice aflate în nevoie, pe de o parte, și statul, prin organismele sale specializate, pe de altă parte;
- în conținutul acestor raporturi intră dreptul persoanelor asistate social de a primi prestațiile în bani sau în natură stabilite de lege, precum și obligația organelor specializate ale statului de a le acorda;
- prestațiile au un quantum forfetar și ele nu sunt în mod obligatoriu succesive, ca cele de asigurări sociale.

8. Principiile dreptului securității sociale

Termenul de *principiu* își are originea în grecescul *arhe*, pe care latinii l-au tradus cu *principium*². El înseamnă început, obârșie, având și sensul de element fundamental. Orice principiu este deci un început, în plan ideal sau, de asemenea, o sursă, o cauză de acțiune³.

Principiile dreptului sunt *acele idei generale, postulate călăuzitoare sau precepte directe care orientează elaborarea și aplicarea normelor juridice într-o ramură de drept sau la nivelul întregului sistem de drept. Ele au forța și semnificația unor norme superioare, generale ce pot fi formulate în textele actelor normative, de regulă în legea fundamentală, sau, dacă nu sunt formulate expres, sunt deduse în lumina valorilor promovate de societate*⁴.

Și în dreptul securității sociale se întâlnesc două categorii de principii:

- principii generale fundamentale ale sistemului dreptului;
- principii proprii dreptului securității sociale.

Principiile generale, fundamentale, sunt idei de bază ce se regăsesc în întreaga legislație națională. Aceste principii se apreciază⁵ a fi următoarele:

- principiul asigurării bazelor legale de funcționare a statului;
- principiul libertății și egalității;
- principiul responsabilității;
- principiul echității și justiției.

Fiind principii ale întregului sistem de drept, se regăsesc în fiecare ramură, deci și în dreptul securității sociale.

Dar, așa cum am menționat, fiecare ramură de drept se caracterizează prin anumite principii specifice.

¹ A se vedea Alexandru Athanasiu, *op. cit.*, 29-30.

² Gheorghe Mihai, Radu I. Motica, *Fundamentele dreptului. Teoria și filozofia dreptului*, Editura All, București, 1997, p. 119.

³ Nicolae Popa, Mihail-Constantin Eremia, Simona Cristea, *Teoria generală a dreptului*, Ediția a II-a, Editura All Beck, București, 2005, p. 99.

⁴ Ion Craiovan, *Tratat de teoria generală a dreptului*, Editura Universul Juridic, București, 2007, p. 327.

⁵ Nicolae Popa, *op. cit.*, p. 120-130.